

Atkarību izraisošo vielu izplatība Preiļu novada skolās

Gunda Katrīna Vovere

Skolās aktuāls jautājums ir jauniešu aizraušanās ar atkarību izraisošām vielām, īpaši populāras šobrīd ir smēķēšanas ierīces, piemēram, veipi. Lai gan Valsts policijas pārbaudes nav atklājušas narkotisko vielu izplatību Preiļu novada izglītības iestādēs, skolas un eksperti norāda uz pieaugošajām problēmām saistībā ar smēķēšanu un jauniešu piekļuvi šīm vielām. Vecākiem, skolotājiem un sabiedrībai kopumā ir būtiska loma jauniešu izglītošanā un atbalstīšanā, lai mazinātu atkarību riskus.

Valsts policijas Sabiedrisko attiecību nodaļas vecākā speciāliste Latgales reģiona pārvaldes jautājumos Jūlija Jurāne sniedz atbildes par narkotiku vai citu atkarību izraisošo vielu izplatību Preiļu novada skolās.

Vai Preiļu novada skolās jauniešu vidū ir novērota narkotiku vai citu aizliegto vielu izplatība?

– Valsts policijas Latgales reģiona pārvaldes Ziemeļlatgales iecirkņa amatpersonas profilaktisko pārbaudītu laikā nav konstatējušas narkotiskās vielas Preiļu novada izglītības iestādēs. Likumsargi pārbaudītu laikā visbiežāk konstatē dažādas elektroniskās smēķēšanas ierīces, kuras joprojām ir populāras starp jauniešiem.

Kā policija cīnās pret narkotiku un citu atkarību izraisošo vielu izplatību skolās?

– Valsts policija īsteno dažādus preventīvos pasākumus, lai izglītotu skolēnus, izglītības iestāžu darbiniekus par narkotisko vielu negatīvo ietekmi, kā arī lai mazinātu

to izplatību. Likumsargi apmeklē izglītības iestādes, kur demonstrē dažādas izglītojošas prezentācijas un skaidro narkotisko un citu apreibinošo vielu kaitīgumu un negatīvo ietekmi. Tāpat notiek profilaktiskas pārbaudes, kad likumsargi ierodas izglītības iestādēs ar kinologu un dienesta suni, lai pārbaudītu vai pie skolēniem nav atrodamas smēķēšanas ierīces, citas apreibinošas vielas vai narkotikas.

Cik bieži tiek veiktas pārbaudes skolās, un kā tās tiek organizētas?

– Visbiežāk profilaktiskie reidi notiek tieši pēc izglītības iestāžu iniciatīvas. Valsts policijā tiek saņemts iesniegums ar lūgumu apmeklēt konkrētu izglītības iestādi, lai veiktu pārbaudi. Likumsargi kopā ar kinologu un dienesta suni ierodas

izglītības iestādē un izlases kārtībā veic pārbaudes klases telpās, garderobē un citās telpās, kur tas ir nepieciešams, lai pārbaudītu, vai tur netiek slēptas smēķēšanas ierīces, apreibinošas vielas vai narkotikas.

Kāda ir pēdējo gadu tendence – vai situācija uzlabojas vai pasliktinās?

– Narkotisko vielu izplatība Preiļu novada pašvaldības izglītības iestādēs netiek konstatēta, bet tāpat ir svarīgi turpināt izglītēt jauniešus, kā arī veikt profilaktiskās pārbaudes izglītības iestādēs.

Ko jūs varat ieteikt vecākiem, lai viņi varētu pasargāt savu bērnu? Un kā atpazīt pirmās pazīmes, ka bērns jau ir sācis aizrauties ar aizliegtajām vielām?

– Vecākiem ir būtiska loma, lai pasargātu bērnus no aizliegto vielu lietošanas. Valsts policija aicina vecākus izglītēt bērnus par narkotisko un psihotropo vielu negatīvo ietekmi un kaitīgumu. Tāpat veidot uzticamas attiecības ar bērniem, lai viņi justos droši un varētu uzticēt savas problēmas. Gadījumā, ja vecākiem rodas aizdomas, ka viņu atvase lieto narkotiskās vielas, jo ir mainījies uzvedība – bērns palicis noslēgts un viņš sāk pavadīt laiku ar personām, kuras varētu būt saistītas ar narkotisko vielu lietošanu – ja tiek novērotas emocionālas izmaiņas – bērna uzvedība ir palikusi nestabila, iespējams, manāma depresija – aicinām sazināties un meklēt palīdzību pie ārsta, lai sniegtu bērnam nepieciešamo palīdzību.

Skolu pieredze

Publicitātes foto

Preiļu 1. pamatskolas direktore Nora Šņepste un direktores vietniece audzināšanas jautājumos Digna Prodniece atklāj, ka skolā ir atklāti gan smēķētāji, gan veipotāji, dažos gadījumos ir bijusi arī šo vielu izplatīšana. Taču šos gadījumus paliek arvien grūtāk konstatēt, jo veipiem nav tik izteikta smarža un jaunieši tos visbiežāk izmanto labierīcībās. D. Prodniece norāda, ka elektronisko cigarešu jeb veipu identificēšana arī ne vienmēr ir viegla, jo tie atgādina tādus ikdienas priekšmetus kā krāsu marķieri. N. Šņepste atklāj, ka kopš 31. janvāra viņiem ir tiesības arī pārbaudīt skolēnu somas, bet vēl ir jāsaņem gatavo pārmaiņas iekšējās kārtības noteikumos, un tas arī tiks izdarīts tuvākajā laikā.

D. Prodniece stāsta, ka diezgan daudz tiek darīts, lai preventīvi strādātu ar šo problēmu, piemēram, nesen izglītības iestādes padomei bija tikšanās ar Valsts policijas pārstāvjiem, kuri izglītoja gan vecākus, gan skolotājus par atkarību izraiso-

šajām vielām. Skolēniem par šo tematu tiek daudz stāstīts, mācīts gan klases stundās, gan ar to saistītajās mācību stundās – sociālajās zinībās, bioloģijā, ķīmijā. N. Šņepste atklāj, ka skolai ir izveidojusies ļoti laba sadarbība gan ar pašvaldības, gan Valsts policiju un, uzrunājot pašvaldības policiju, tā uzrauga vietas, kur novērota jauniešu smēķēšana. Direktore tomēr uzsver, ka vislielākais darbs būtu jāveic vecākiem mājās, jo skola ir tikai viena iesaistītā puse, kurai, kā jau iepriekš minēts, ir ļoti grūti piekļūt skolēnu darbībā, taču savu iespēju robežās skola ir darījusi un turpinās darīt visu, lai ierobežotu skolēnu aizraušanos ar atkarību izraisošajām vielām.

Preiļu 1. pamatskolā ir notikuši Valsts policijas kinologu reidi ar suņiem, un tādi ir paredzēti arī šogad, bet iepriekš nekas daudz nav ticis atklāts. Kā norāda N. Šņepste, viens suns pilnvērtīgi spēj pārmeklēt aptuveni tikai četras klases, jo suns ātri piekūst, veicot šo darbu. Viņa arī uzteic, ka valsts ir apzinājies šīs situācijas bīstamību un ir ierobežota aromātisko elektronisko cigarešu tirdzniecība, kas gan diemžēl nav šķērslis radošiem cilvēkiem uzņēmējdarbībā... D. Prodniece stāsta, ka patiesībā nevar nepamanīt, ka jaunieši lieto kādas atkarību izraisošas vielas, jo, ikdienā strādājot ar bērniem, to uzreiz var redzēt viņu uzvedībā, viņiem šīs vielas traucē mācību procesā koncentrēties un domāt. Visvairāk smēķēšanas un veipošanas problēma skar astotās, devītas klases skolēnus, bet ir bijuši arī gadījumi, kad smēķē ceturtais klases skolēns. Gadās, ka skolēni jau ir nokļuvuši atkarības valgos un ir nepieciešama profesionāla palīdzība. N. Šņepste piebilst, ka šajā jautājumā sākas jau cita problēma valsts līmenī, jo nav nodrošināta palīdzības sniegšana bērniem ar atkarībām pietiekami lielā apjomā, turklāt nevar arī ignorēt faktu, ka jauniešiem šīs vielas kaut kādos veidos ir pieejamas. Tas ir komplekss jautājums un šīs problēmas ķēdīte ir ļoti gara un sazarota.

Publicitātes foto

Aglonas vidusskolas direktore Lidijas Šatilova atklāj, ka narkotiku lietošanas vai uzglabāšanas gadījumi skolā nav fiksēti, bet veipi un cigaretes gan ir. Viss, ko skola var darīt, lai izvairītos no šo vielu ienešanas un izplatīšanas skolā, tiek darīts, tas ir atrunāts skolas iekšējās kārtības noteikumos, tiek veiktas arī individuālas sarunas ar skolēniem, par kuriem zināms, ka viņi smēķē vai veipo. Taču direktore atklāj, ka jaunieši, kuri sasnieguši 18 gadu vecumu, ir grūti kontrolējami un sasniedzami, jo viņiem liekas, ka viņi jau ir pieauguši un paši zina labāk. Uz skolu tiek aicināta Valsts policija veikt reidus ar kinologu suņiem. Ja pirmajās reizēs pie dažiem skolēniem

tika atklātas kādas atkarību izraisošas vielas, tad pēdējās reizēs jau vairs nekas neesot atklāts. Diemžēl ne tāpēc, ka skolēni nesmēķētu, bet gan tāpēc, ka kaut kādā veidā tiek «nopludināta» informācija par to, ka būs reids, un skolēniem ir iespēja sagatavoties. Jauniešiem arī skolā ir izveidotas slēptuves, kuras iepriekš bija uzietas, un viņi šīs smēķēšanas ierīces nemaz netur pie sevis. Kā min L. Šatilova, visdrīzāk jau ir izveidotas jaunas slēptuves, jaunieši šajā ziņā esot ļoti atjautīgi. Viņa atklāj, ja iepriekš smēķēšanas problēma bija izteikta vecāko klašu skolēniem, tad šobrīd smēķētāji un veipotāji parādās jau septītajā, astotajā klasē, un norāda, ka ar to aizraujas ne tikai puīši, bet arvien vairāk arī meitenes. L. Šatilova uzskata, ka situācija pasliktinās un jaunieši arvien vairāk aizraujas ar atkarību izraisošo vielu lietošanu, un norāda, ka skola nav vienīgā, kas ar to spētu cīnīties un daļa atbildības ir arī sabiedrībai, kur jaunieši pie veikala lūdz iegādāties šīs vielas un tas tiek darīts. Sanāk, ka skola cīnās ar vējdzirnām, jo arī vecāki reizēm tikai noplāta rokas un neuzņemas atbildību par sava bērna rīcību. Aglonas vidusskolā tiek rīkoti dažādi preventīvi pasākumi – gan lekcijas, gan klases stundās tiek stāstīts par dažādu atkarību izraisošo vielu ietekmi uz veselību, bet L. Šatilova apšauba šo pasākumu efektivitāti, jo jaunieši netic, ka ar viņiem varētu notikt kaut kas sliktas, viņu uztverē tas nav arguments.

Tika uzrunātas arī mazās jeb lauku skolas Preiļu novadā – Vārkavas un Galēnu pamatskola. Abas skolas norādīja, ka skolēnu vidū nav konstatētas šādas problēmas.

Publicitātes foto

Narkologs Dr. Jāzeps Korsaks atzīst, ka atkarību izraisošo vielu lietošana starp jauniešiem ir izplatīta problēma, kas gadu no gada it sevišķi aktualizējas pēc vasaras, kad bērni atgriežas skolas vidē:

«Šī problēma ir gadu no gada – beidzas vasara, atkal satiekšanās ar draugiem, veidojas viņu grupas un līderības veidi skolās un klasēs, diemžēl arī šie negatīvie dzīves piemēri – alkohols, smēķēšana, narkotikas (lielākoties «zālīte»). Īpaši vecākiem ir jābūt vērtīgiem un laikus jāpamanā, jāmet malā kauns un jāmeklē konsultācija, ja pamanām alkohola lietošanu, smēķēšanu, narkotiku lietošanu. Jābūt stingrai sarunai ar pusaudzi, bet to nevajadzētu veikt uzreiz, emociju uzplūdus. Sarunai jābūt konstruktīvai, klātesot abiem vecākiem, nelamājot un nedramatizējot, nedraudot un necenšoties visu aizliegt. Jābūt skaidriem, striktiem noteikumiem: cikos jābūt mājās, cikos jāliekas gulēt, cik ilgu laiku var pavadīt pie datora vai telefonā, varbūt jāierobežo kabatas naudas daudzums. Redzot šos gadījumus, nevajadzētu paļauties, ka «gan jau viņš pats tiks galā» vai «visi pamēģina», «visi caur to iziet». Ne katrs bērns ir spējīgs pats saprast šo kaitīgo vielu ietekmi uz organismu. Ir svarīgi, lai bērnam/ pusaudzim būtu uzticības persona, ar kuru var izrunāt visas, pat intīmākās problēmas, jo neziņa, depresija, trauksme arī ir viens no iemesliem, kāpēc bērns grib pamēģināt apreibinošas vielas, izmainīt savu psihi. Jā, audzināt bērnu, atrast to labāko ceļu, kas izvestu viņu caur šiem dzīves sarežģījumiem, nav vienkārši. Mēs, pieaugušie, varam palīdzēt viņam atrast īstos vārdus, lai pateiktu «NĒ!» visam, kas izmaina viņa psihi, deformē pasaules uztveri, visām kaitīgām, veselību postošām vielām, un pašiem būt par piemēru ar savu stingro nostāju pret smēķēšanu, alkoholu, narkotikām jebkurā vietā un laikā. Ja būs prasme mācīties, atrast hobijs, būt atbildīgam par paša pieņemtajiem lēmumiem, tad arī mūsu skolas gaitas būs veiksmīgas.»

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Atkarību izraisošo vielu izplatība Preiļu novada skolās» saturu atbild SIA «Vīetējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds